

19. SZTUKA NOWOCZESNA

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Sztuka nowoczesna jest nowym, nierzadko bardzo interesującym wyrazem tego, co przeżywa współczesny człowiek. Może być ona formą wypowiedzi w kulturze i przekazywać wartości. Z drugiej strony, ten rodzaj sztuki bywa niekiedy kontrowersyjny, formalny i beztreściowy. Sztuka nowoczesna bywa przez to niezrozumiana, pozbawiona głębszych wartości lub też ślepo podążająca za modą. Dlatego ważne jest poznawanie od najmłodszych lat kanonów kultury i kluczy interpretacyjnych.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój moralno-duchowy

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Poznawanie dorobku kultury współczesnej; ocena moralna i estetyczna dzieła sztuki

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Kultura, nabycie umiejętności wartościowania moralnego, twórczego i refleksyjnego myślenia

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Pozytywne i negatywne tendencje obecne w kulturze europejskiej.
- Jakie wartości uniwersalne stoją u podstaw kultury współczesnej?
- Jedność i różnorodność kultury współczesnej.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Poznawanie kanonów kultury europejskiej sprzyja właściwej ocenie współczesnej sztuki.
- Współczesny rozwój nauki i technologii powinien iść w parze z rozwojem wrażliwości estetycznej.
- Istnieje tendencja odchodzenia kultury europejskiej od swoich korzeni.

→ ZASADY

- Staram się poszerzać swoją wiedzę i wrażliwość estetyczną.
- Poznają tradycję i kulturę cywilizacji europejskiej.
- Nie ulegam trendom, modom kulturowym negującym klasyczną estetykę.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Rodzice są odpowiedzialni za przekaz wartości kultury.
- Kultura umacnia wartości przekazywane w wychowaniu młodego człowieka.
- Wspólne wyjazdy powinny mieć również wymiar poznawczy, związany ze światem sztuki współczesnej.

→ ZASADY

- Przekazuję dzieciom wartości i wzorce zaczerpnięte ze sztuki współczesnej.
- Wychowuję dziecko w poczuciu, że wszyscy jesteśmy zarówno odbiorcami, jak i twórcami kultury.
- Rozbudzam w dziecku zainteresowanie kontekstem kulturowym poznawanego dzieła sztuki.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Nauki humanistyczne skłaniają do szukania odpowiedzi na pytania dotyczące sensu świata oraz refleksji nad sobą.

- Pełny rozwój młodego człowieka zakłada pogłębianie wiedzy intelektualnej, wrażliwości estetycznej oraz przyjęcie określonego systemu wartości.
- Kultura europejska czerpie swe źródło zarówno z kultury tradycyjnej, jak i współczesnej.

→ ZASADY

- Uświadamiam uczniom, że tożsamość kulturową odnajdujemy także poprzez przynależność do szeroko pojętej kultury europejskiej.
- Promuję u uczniów odwagę samodzielnego i twórczego myślenia.
- Szanuję przynależność kulturową, przekonania, estetykę i tradycje każdego ucznia.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Sposobem uczestnictwa uczniów w życiu kulturalnym może być organizowanie spotkań autorskich ze współczesnymi twórcami kultury (aktorami, pisarzami, malarzami czy rzeźbiarzami). W ten sposób młodzież ma okazję lepszemu rozumienia przekazu współczesnego dzieła sztuki, uczy się jego krytycznego odbioru, może nawiązać z artystą twórczy dialog. Takie spotkania uczą młodego człowieka kształcenia umiejętności społecznych, dyskusji, kultury słowa, jak również rozwijania umiejętności wysławiania się i wyrażania swoich przeżyć.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Uczestnictwo młodych ludzi w różnorodnych formach ekspresji artystycznej zarówno jako twórcy, jak i jako odbiorcy umożliwia poznanie wartości zawartych w owych przekazach. Obcując ze sztuką nowoczesną, uczniowie potrafią odróżnić sztukę wartościową, niosącą w sobie ważny przekaz, od takiej, która określonych wartości nie posiada. Młodzież potrafi rozróżnić formalną stronę dzieła od jego przekazu i wartości, jakie ze sobą niesie. Młody człowiek staje się świadomym odbiorcą sztuki współczesnej.

1.10. ZAGROŻENIA

Dynamiczny rozwój młodego człowieka, z jego otwartością na otaczającą rzeczywistość, czyni go podatnym nie tylko na pozytywne przykłady, ale także na wpływy zła, manipulację i antywartości. Obecność w sztuce przemocy, wyuzdania, braku poszanowania godności drugiego człowieka powoduje zamęt światopoglądowy i obyczajowy odbiorcy. Rozbudzają one w nim agresję i powodują brak wrażliwości.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

LEKCJA

Profesor

Przecież to proste! Całkiem proste! Pod warunkiem, że ma się pewne doświadczenie techniczne oraz trochę konwersacji w tych rozmaitych językach, tak rozmaitych, że posiadają one absolutnie identyczne cechy. Postaram się dać pani wyjaśnienie...

Uczennica

Zęby mnie bolą...

Profesor

To, co te języki różni, to ani słownictwo, które jest zupełnie identyczne, ani składnia, która jest wszędzie podobna, ani intonacja, w której nie ma żadnych różnic, ani rytm mowy... to, co te języki różni... pani uważa?

Uczennica

Zęby mnie bolą.

Profesor

Pani mnie słucha? Ach! Zdaje mi się, że się pogniewamy.

Uczennica

Zawraca mi pan głowę, panie profesorze! Zęby mnie bolą.

Profesor

Do kundla brodatego! Słucha mnie pani czy nie?

Uczennica

Już... już... dobrze.. słucham...

Profesor

To, co te języki różni od siebie z jednej strony, od ich rodzica zaś chizpańskiego przez „cecha”, z drugiej strony to...

Uczennica (*wykrzywiając się z bólu*)

To co?

Profesor

To coś niewymownego. Coś niewymownego, co można dostrzec dopiero po długim czasie, po wielu trudach i wielu doświadczeniach...

Uczennica

Ach?

Profesor

Tak, proszę pani. Nie mogę podać żadnej reguły. Trzeba mieć nosa, i to wszystko. Ale żeby go mieć, musi się pani uczyć i jeszcze raz uczyć.

Uczennica

Zęby mnie bolą.

[...]

Profesor

Nie przerywać! Proszę mnie nie doprowadzać do wściekłości! Stracę panowanie nad sobą. Co ja mówiłem? Aha, mówiłem o przypadkach wyjątkowych, zwanych przypadkami łatwego rozpoznania... albo wygodnego rozpoznania... albo prostego... jak się pani podoba... powtarzam: jak się pani podoba, bowiem stwierdzam, że pani nie uważa...

Uczennica

Ojej! Moje zęby...

Profesor

Milczeć! Bo ci łeb zgruchoczę!

Uczennica

Spróbuj pan tylko! Ważniak! (*Profesor chwyta ją za przegub i zgniata*) Aj!

Profesor

Cicho bądź! Ani słowa!

↑ E. Ionesco, *Lekcja*, tłum. J. Błoński, w: tegoż, *Łysa śpiewaczka. Lekcja. Krzesła*, tłum. J. Lisowski, J. Błoński, J. Kosiński, Wydawnictwo Świat Literacki, Izabelin b.r., s. 97-100.

KOMENTARZ

Wybrany tekst jest przyczynkiem do zadania sobie pytania o znaczenie sztuki współczesnej w naszym życiu. Sztuka Ionesco, będąca współczesną formą dramaturgiczną, sięgającą po groteskę i absurd, prowadzi odbiorcę do pogłębionej refleksji na temat problemów współczesnego człowieka. Czym jest prawda, piękno, dobro? Człowiek XX w. próbuje na nowo odpowiedzieć sobie na te pytania, po katastrofie II wojny światowej i w czasach nieustannie trwających konfliktów. Lekcja, za pomocą współczesnego języka i formy, ukazuje czytelnikowi najważniejsze wartości pomijane w dzisiejszym świecie. Jak źle pojęte rozumienie prawa i autorytetu może stać się formą przemocy, uwydatnia również współczesny problem samotności człowieka i znikomości jego życia. Abstrakcyjny charakter dialogu bohaterów i intelektualny bełkot odśmiaują ludzką bezradność wobec zasadniczego pytania o sens.

III. NAUCZANIE

3.1. NAUCZANIE FILOZOFICZNE

Estetyka współczesna jest istotną formą wyrazu dla dzisiejszego człowieka. Estetyka oznacza wrażliwość na otaczającą rzeczywistość. Rozpatrywanie piękna pod względem filozoficznym ogniskuje się na odbiorze wartości estetycznych, jednak niemniej ważną rolę odgrywa tu także wartość moralna dzieła. Współcześnie zanegowano nie tylko klasyczne kanony piękna, a także klasyczne wartości w sztuce, jak: prawda, dobro i piękno. Podważono także sens moralnego przekazu dzieła artystycznego. Dzieło sztuki, może odbiegać od klasycznej estetyki, jednakże nie powinno być jedynie „sztuką dla sztuki”, wyrazem zabawy formą, eksperymentem służącym wywołaniu sensacji czy skandalu.

3.2. NAUCZANIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

Wychowanie jest procesem, który dotyczy wielu aspektów życia. Także aspektu estetycznego, kulturowego oraz moralnego. Polega ono między innymi na zapewnieniu optymalnego i wszechstronnego rozwoju dziecka w zakresie rozwijania w nim wrażliwości estetycznej i moralnej. A zatem, w wychowaniu

konieczne są: kształtowanie rozumienia wartości estetycznej dzieła, umiejętność refleksyjnego odczytania dzieła sztuki, krytyczny namysł nad tym, co wartościowego kryje się pod warstwą formalną dzieła sztuki oraz umiejętność jego odczytanie i ocena.

3.3. NAUCZANIE PSYCHOLOGICZNE

Doświadczenie piękna niesie za sobą rozmaite emocje. Człowiek, obcując z dziełem sztuki, może doznawać moralnych wzruszeń, doświadczać jakiejś ważnej prawdy. Odkrycia te pociągają za sobą określoną reakcję emocjonalną, afektywną. Powinna być to przede wszystkim reakcja pozytywna, budująca. Jest to o tyle ważne, że człowiek pociągnięty emocjonalnie przez piękno i przez wartość moralną, jaką sobą przekazuje, rozwija swoje bogactwo duchowe, osobowościowe i moralne. Głęboko przeżyte dzieło sztuki może sprzyjać dojrzewaniu osobowościowemu człowieka.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

Tworzenie dzieła artystycznego, związane jest z przekraczaniem tego, co materialne i przybliżaniem się do źródła piękna i sensu w świecie. W tym znaczeniu człowiek, tworzący piękno, naśladuje Boga-Stwórcę, Boga-Artystę, ukazując Go jako Twórcę wszystkiego. Dotyczy to również sztuki współczesnej, która, niekiedy w oryginalnej formie, może ukazywać Boga i Jego dzieła. Współczesna sztuka nie powinna uciekać od tematów moralnych, transcendentnych, prowadzących współczesnego człowieka ku odkryciu sensu w świecie, a tym samym do Absolutu.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

” Świat kultury i sztuki powołany jest do budowania człowieka: do wspomagania go na często pełnej udręk drodze poszukiwania prawdy. Kultura i sztuka są jednością, nie rozproszeniem; są bogactwem, nie zubożeniem; są gorączkowym, częstokroć tragicznym poszukiwaniem, a w końcu zadziwiająco syntezą, w której najwyższe wartości ludzkiej egzystencji, także w swych kontrastach blasku i ciemności, dobra i zła – jasno określonych i dających się określić – zostają podporządkowane głębokiej znajomości człowieka, jego doskonaleniu, nie zaś degradacji.

↑ Jan Paweł II, *Świat kultury i sztuki jest powołany do budowania człowieka. Przemówienie po wystąpieniu koncertu w teatrze „La Scala”, Mediolan, 21.05.1983*, w: tegoż, *Wiara i kultura*, red. M. Radwan, S. Wyleżek, T. Gorzkula, wyd. RW KUL, Rzym-Lublin 1988, s. 203.

” Niektórzy próbują uciec od rzeczywistości, chroniąc się w prywatne światy, a inni stawiają jej czoło z destrukcyjną przemocą, ale „między egoistyczną obojętnością a protestem odwołującym się do przemocy istnieje opcja, która jest zawsze możliwa – dialog. Dialog między pokoleniami, dialog z ludem, bo wszyscy jesteśmy ludem, umiejętność dawania i przyjmowania, pozostając otwartym na prawdę. Dany kraj się rozwija, kiedy jego różne bogactwa kulturowe podejmują konstruktywny dialog: kultura popularna, kultura uniwersytecka, młodzieżowa, artystyczna i technologiczna, kultura gospodarcza i rodzinna oraz kultura mediów”.

↑ FT 199.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

” Ich ozdobą niech będzie nie to, co zewnętrzne: uczesanie włosów i złote pierścienie ani strojenie się w suknie, ale wewnątrz serca człowieka o niezachwianym spokoju i łagodności ducha, co jest tak cenne w oczach Boga.

↑ 1 P 3,3-4.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

” Sztuka sakralna jest prawdziwa i piękna, gdy przez formę odpowiada swojemu właściwemu powołaniu, jakim jest ukazywanie i uwielbienie, w wierze i adoracji transcendentnej tajemnicy Boga, niewidzialnego, najwyższego piękna Prawdy i Miłości, objawionego w Chrystusie, „który jest odbłaskiem Jego chwały i odbiciem Jego istoty” (Hbr 1,3), w którym „mieszka cała Pełnia: Bóstwo, na sposób ciała” (Kol 2,9). To duchowe piękno odzwierciedla się także w Najświętszej Maryi Dziewicy, Matce Boga, w Aniołach i Świętych. Prawdziwa sztuka sakralna skłania człowieka do adoracji, modlitwy i miłowania Boga Stwórcy i Zbawiciela, Świętego i Uświęcającego.

↑ KKK 2502.

V. LITERATURA

Cotton Ch., *Fotografia jako sztuka współczesna*, tłum. M. Buchta, P. Nowakowski, P. Paliwoda, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2010.

Dantini M., *Sztuka współczesna*, tłum. T. Łozińska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Danto A.C., *Po końcu sztuki. Sztuka współczesna i zatarcie się granic tradycji*, tłum. M. Salwa, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2013.

Franciszek, *Encyklika Fratelli tutti*, Wydawnictwo M, Kraków 2020.

Ionesco E., *Lekcja*, tłum. J. Błoński, w: tegoż, *Łysa śpiewaczka. Lekcja. Krzesła*, tłum. J. Lisowski, J. Błoński, J. Kosiński, Wydawnictwo Świat Literacki, Izabelin b.r., s. 97–100.

Jan Paweł II, *Świat kultury i sztuki jest powołany do budowania człowieka. Przemówienie po wysłuchaniu koncertu w teatrze „La Scala”*, Mediolan, 21.05.1983, w: tegoż, *Wiara i kultura*, oprac. red. M. Radwan, S. Wylęzek, T. Gorzkula, wyd. RW KUL, Rzym–Lublin 1988, s. 200–204.

Sacrum i sztuka, oprac. N. Cieślińska, wyd. Znak, Kraków 1989.

Sztuka i estetyka po awangardzie a filozofia postmodernistyczna, red. A. Zeidler-
-Janiszewska, wyd. Instytut Kultury, Warszawa 1994.

Ziółkowska-Juś A., *Doświadczenie estetyczne i sztuka współczesna w hermeneu-
-tycznych horyzontach rozumienia*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2017.

